

нева буржуазна революція та громадянська війна зумовили невизначеність інституту місцевого самоврядування та державного управління на українських землях, оскільки держави як такої не існувало.

Список літератури: 1. Васильев В.И. Местное самоуправление. М., 1999. 2. Материалы по земскому общественному устройству. СПб., 1885. Т.1. 3. Карлов А.А. Формирование института местного самоуправления. К., 1993. 4. Васильчиков А. О самоуправлении. СПб., 1870. Т.1. 3. Веселовский Б.Б. Земство и его новое устройство. СПб., 1917. 5. Дружинин Н.П. Избиратели и народные представители. Общедоступный очерк конституционного права с изложением предположений о реформе в России и закона о Государственной Думе. М., 1906. 7. Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України. К., 1992.

Надійшла до редколегії 28.02.02

І.Д. Коцан

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОЇ МІЛІЦІЇ В 20-І РР.

З переходом до непу змінювалася система правоохоронних органів. Зміни системи органів внутрішніх справ у 20-і рр. обумовлювалися низкою обставин: режимом економії, курсом на скорочення адміністративно-управлінських витрат, передачею ряду державних органів на місцевий бюджет, національно-державним будівництвом та ін.

Удосконаленню організації і діяльності української міліції сприяли тісні контакти між Народними Комісаріатами внутрішніх справ УРСР і РРФСР. Незважаючи на незалежність Головного управління міліції НКВС УРСР від НКВС РРФСР, органи охорони громадського порядку України спиралися на досвід, накопичений у Російській Федерації, враховували прийнятту там структуру і штати, а також використовували інструкції, що видавалися НКВС РРФСР, накази і розпорядження, що декретувалися українським урядом.

Нові завдання міліції в цей період у загальному вигляді були сформульовані на Першому Всеросійському з'їзді працівників міліції, що проходив у березні 1922 р. у Москві. Положення про НКВС, прийняте ВЦВК і РНК РРФСР 24 травня 1922 р., покладало на міліцію в числі інших обов'язків і охорону цивільних установ і споруд загальнодержавного і виняткового значення (телеграф, телефон, пошта, водогін), а також фабрик, заводів, рудників і т.ін. Ці завдання повинна була вирішити радянська робітничо-селянська промислова міліція.

У вересні 1920 р. в Україні була створена промислова міліція, основою якої стали «вільнонаймані дружини», які до цього часу організовувались за ініціативою керівників підприємств. Утворилась структура міліцейських апаратів на губернському рівні: губернські управління міліції, відділки карного розшуку, відділки промислової міліції та політичні бюро.

Практично такою була українська міліція напередодні введення нової економічної політики – вона була організаційно-сформована, мала достатньо чітку структуру. Однак це організаційне оформлення в умовах

розвинутого політичного та кримінального бандитизму, відсутності досвідчених працівників, проблем з постачанням та обмундируванням, на жаль, не давало відчутних результатів. Міліція виявилася неспроможною виконувати свої обов'язки, які в умовах непу значно розширювались. Варто відзначити, що змінився і характер злочинності. Більше уваги міліція змушена була приділяти господарським злочинам, злочинам проти державної власності.

З метою реорганізації міліції була прийнята постанова РНК УРСР від 12 серпня 1921 р. про проведення воєнізації в органах міліції. Головне військове командування зобов'язувалось протягом п'яти місяців навчити міліцію військовій справі, доозброїти її, поповнити її лави представниками командного складу Червоної Армії, провести чистку правоохоронних органів і збільшити кількісний та якісний склад політичних працівників міліції.

Воєнізація найменш торкнулась промислової міліції. Це пояснюється тим, що її організація та матеріальне становище значно відрізнялись від міліції зовнішньої. Наприклад, в Донбасі промислова міліція створювалась насамперед з метою охорони вугільної промисловості, і тому протягом 1920-1921 рр. її структура устанавлювалась відповідно до районних управлінь Центрального правління кам'яновугільної промисловості Донбасу. Крім того, матеріальне становище промислової міліції було дещо кращим порівняно з іншими правоохоронними структурами, оскільки постачання промміліції забезпечували ті підприємства, що нею охоронялись [1, с.17].

«Успіх у боротьбі з таким явищем як розкрадання надбання країни і супутні йому грабежами, що, на жаль, ще продовжуються, – констатував наказ по Харківській губернській міліції від 28 лютого 1921 р., – може бути досягнутий лише за умови якнайшвидшої організації промислової міліції». У цьому ж наказі відзначалося, що з ряду причин організація промислової міліції протікала недостатньо інтенсивно, тому начальник губернської міліції Кузнецов наказував вжити наступних заходів: 1) начальникам повітової міліції негайно надати в розпорядження начальників повітової промислової міліції можливий максимум командного складу, технічно-канцелярського персоналу, озброєння, засобів пересування, тощо; 2) начальникам повітової промміліції використовувати на місцях усі можливості для поповнення промислової міліції людським і кінським складом, озброєнням і спорядженням. Начальник Харківської губернської міліції категорично вимагав від начальників повітової промислової міліції точного і своєчасного виконання всіх наказів і циркулярних розпоряджень, тому що відсутність тих або інших відомостей гальмувала загальний хід організації промислової міліції [2, спр. 38-а, арк. 14].

Промислова міліція займалася винятково охороною підприємств і установ, забезпечувала громадський порядок на їх території. Формувалася вона на договірних засадах. З квітня 1921 р. по березень 1922 р. промислова міліція була тимчасово скасована в зв'язку з деякими реорганізаціями структур, після чого відновлена постановою Раднаркому від 31 березня

1922 р. і існувала поряд із загальною міліцією протягом всього аналізованого періоду [3, с.26].

19 квітня 1921 р. за пропозицією Головміліції РНК УРСР прийняла постанову щодо самостійності промислової міліції з метою охорони порядку на підприємствах. Відповідно до цієї постанови НКВС УРСР разом з іншими зацікавленими відомствами почав працювати над положенням про промислову міліцію, проводив іншу організаційну роботу. Але 15 жовтня того ж року уряд визнав недоцільним утворювати особливий апарат промислової міліції, скасував усі попередні постанови стосовно цього питання, а відповідні функції передав загальній міліції. Проте необхідність охорони промислових і інших господарчих об'єктів залишилася. У результаті пошуків за ініціативою місцевих органів влади була знайдена нова форма – відомча міліція.

У 1922 р. у губерніях і областях стали формуватися різноманітні види озброєної охорони підприємств і установ (фабрично-заводська, гірська, торгова та ін.). Вони підпорядковувалися начальнику міліції даної місцевості, а утримувалися за рахунок підприємств, що ними охоронялися.

31 березня 1922 р. була затверджена постанова РНК УРСР «Про організацію з міліціонерів охорони заводів, фабрик, радгоспів і інших державних підприємств, що мають важливе місце або загальнодержавне значення», і тим самим по суті знову було порушене питання про утворення промислової відомчої міліції [4, с.51].

Інструкція про організацію і службу промислової міліції за червень 1923 р. підтверджувала, що промислова міліція організовується на підставі постанови Раднаркому УРСР від 31 березня 1922 р. Промислова міліція складала, відповідно до інструкції, частину міліції республіки. У містах промміліція перебувала в підпорядкуванні відповідного начальника міліції і розподілялася по районах із підпорядкуванням начальнику міліції району. На допомогу начальнику губернської міліції призначався помічник по промміліції, і такі ж помічники призначалися при начальниках районів. Комсклад покладався на кожні 12 міліціонерів – один старший міліціонер, на кожні 30, крім того, один райнаглядач. В округах (поза містом) промміліція підпорядковувалася начальнику окружної міліції, на допомогу якому вводився помічник по промміліції і при ньому діловод і переписувач. Окружна промміліція організовувалася на зразок окружних резервів, маючи міліціонерів пішими або кінними, відповідно до умов договору. На кожні 15 міліціонерів призначався один начальник відділення, на кожні 30, крім того, – командир взводу, понад 40 – командир роти, при комроті для політичної роботи засновувалася посада політрука. До лав промміліції приймалися особи чоловічої статі, що досягли 21 року і відповідали усім вимогам прийому на службу до загальної міліції (наказ по міліції республіки №132-23 р.). Охороні промміліції підлягали заводи, фабрики, склади, лісові дачі та інші підприємства, що мали загальнодержавне значення. Оплата праці промміліціонера надавалася за ставками не нижчими від ставок загальної міліції [5, с.6-7].

Головне управління міліції і карного розшуку НКВС УРСР розробило й у лютому 1924 р. видало Інструкцію з організації і служби промислової міліції, а також Типовий договір про охорону установ і підприємств, що укладався між міліцією і зацікавленим відомством. З боку міліції правом укладання договору користувалися Головне управління, губернські й окружні управління міліції. Губернські й окружні управління могли укладати договір лише з попередньої згоди адміністративних відділів відповідних виконкомів. Промміліція не тільки зберігала доручені об'єкти, але і підтримувала громадський порядок на території заводів, фабрик і інших підприємств, а також на прилеглий до неї місцевості, якщо це не відповідало міліції від виконання обов'язків з їх охорони.

У адміністративно-стройовому відношенні промміліція перебувала в безпосередньому підпорядкуванні начальнику зовнішньої міліції. Промміліціонери носили таку ж форму, як працівники зовнішньої міліції.

Військове навчання промміліції та вся її служба проходили відповідно до армійських і міліцейських статутів та наказів [6, с.65-66].

17 грудня 1924 р. була прийнята постанова ВУЦВК і РНК УРСР «Про промислову міліцію», відповідно до якої позаштатні міліцейські формування охорони підприємств, радгоспів та інших об'єктів, утворені згідно з постановою від 31 березня 1921 р., офіційно одержали назву промислової міліції [4, с.51].

Постановою ВУЦВК і РНК УРСР від 17 грудня 1924 р. і розробленою в зв'язку з нею інструкцією наглядачу промислової міліції були деталізовані й узаконені функції промміліції. Крім охоронної функції, на промміліцію покладалися адміністративно-виконавчі і дознавчі завдання по обслуговуванню населення на території установ і підприємств, що охоронялися. Відповідно до Інструкції наглядач промміліції вживав необхідних заходів до збереження обставин місця злочину, стежив, щоб на території підприємства не було випадків самогубства, пияцтва, хуліганства, пожеж, порушень санітарних правил і т.ін.

У техніко-службовому відношенні (встановленні охорони, підтримки громадського порядку, розміщення постів, використання команди промміліціонерів з охорони і т.ін.) промміліція залишалася в підпорядкуванні адміністрації підприємства, що нею охоронялося.

До жовтня 1925 р. промміліція в кількості 7354 чоловік забезпечувала охорону 2216 підприємств і установ України [6, с.65-66]. Охорону підприємств вона виконувала за допомогою вартових, патрульної служби, що здійснювала регулярні обходи підконтрольної території. В 1926-1927 рр. в промисловій міліції почали використовуватись науково-технічні методи боротьби зі злочинністю. Так, в Артемівському окрузі використовувалась таємна довготривала сигналізація, яку за зарубіжними зразками почала виготовляти українська міліція. Наприкінці 1920-х років почали використовувати і підслуховуючі прилади (перший такий пристрій було встановлено «з практичним приміненням при Харківській міській міліції») [1, с.179].

Підбиваючи підсумки аналізу тих основних змін, що відбулися в правоохоронних органах радянської України в роки нової економічної політики, варто дати їм загальну позитивну оцінку, але відзначити, що повного успіху реформи усю ж не мали. Загальне керівництво діяльністю міліції здійснювало Головне управління радянської робітничо-селянської міліції, що входило на правах відділу до Народного Комісаріату внутрішніх справ. До складу міліції України входили такі її види: загальна, промислова, залізнична, річкова і морська. Маючи своїм призначенням проводити в життя розпорядження радянської влади й охороняти особисту і майнову безпеку населення, міліція була змушена не раз змінювати свій апарат, не тільки за мотивами пошуку кращих форм організації, але і відповідно до обсягу та характеру виконуваних функцій, що постійно змінювалися.

Список літератури: 1. Історія донецької міліції. Донецьк, 2000. 2. Державний архів Харківської області (ДАХО), ф. р-563, оп.1. 3. Історія органів внутрішніх справ. Частина II (XX століття). Навчальні матеріали до спецкурсу. Харків, 1999. 4. Усенко І.Б. Україна в роки НЕПу: частка курсу на революційну законність. Х., 1995. 5. Михайленко П.П., Кондратьєв Я.Ю. Історія міліції України у документах і матеріалах: У 3-х т. К., 1997. Т.1: 1917-1925. 6. З історії міліції Радянської України. К., 1965.

Надійшла до редколегії 20.05.02

М.І. Логвиненко

СВОБОДА МАНІФЕСТАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ІНШИХ ПОЛІТИЧНИХ СВОБОД ГРОМАДЯНИНА

Визначаючи місце свободи маніфестацій у правовому статусі громадянина, не можна обійти увагою питання про співвідношення цієї свободи з іншими видами політичних і особистих свобод громадян. Підставою для порушення цієї проблеми служить визначення свободи думок, яке міститься в Міжнародному пакті «Про громадянські і політичні права», що має багато спільного з визначеннями свободи маніфестацій у вітчизняній юридичній літературі і законодавчих актах: «Кожна людина має право на вільне висловлення своєї думки; це право включає свободу пошуку, одержання і поширення будь-якого роду інформації та ідей, незалежно від державних кордонів, усно, письмово або за допомогою друку, художніх форм вираження чи інших засобів за власним вибором» (ст.19, ч.2) [1, с.26]. З цього випливає, що свобода думок і переконань виступає своєрідним комплексом правових інститутів, до яких входять інститути свободи друку, свободи слова, права громадян на поширення й одержання інформації, а також свободи маніфестацій.

Право на вільне вираження своїх поглядів закріплюється ч.2 ст.34 Конституції України і може здійснюватися різними способами: шляхом міжособистісного спілкування, через засоби масової інформації, за допомогою матеріальних носіїв інформації, навчальних закладів, через різноманітні клуби, лекторії, а також на зборах, мітингах і сходах громадян. Особливість свободи маніфестацій як засобу поширення думок і переконань полягає в тому, що, складаючись із суми різних індивідуальних думок (отже, особис-